

International Social Survey Programme

ISTRAŽIVAČKI IZVJEŠTAJ

RAVNOPRAVNOST NA ČEKANJU:

**Stavovi, znanja i procjepi u percepciji rodne
ravnopravnosti u hrvatskoj 2013.–2024.**

Branko Ančić

(voditelj ISSP-a za Hrvatsku)

Zagreb, 2025

Realizacija modula *Obitelj i promjena rodni uloga* u okviru International Social Survey Programme-a ostvarena je uz financijsku potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih putem fonda NextGenerationEU Europske komisije u sklopu IDIZ-ovog istraživačkog programa

Nelektorirana inačica;

Isključivo za potrebe **Ureda za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske.**

Sadržaj

1. Uvod	3
2. Metodologija.....	6
Zašto je ISSP važan za praćenje rodne ravnopravnosti?	9
3. Rezultati analize	10
3.1. Doživljaj opće ravnopravnosti žena i muškaraca	10
3.2. Percepcija diskriminacije prema različitim skupinama žena	12
3.3. Stavovi o rodnim ulogama	16
3.4. Procjena društvenog položaja žena u Hrvatskoj u odnosu na ranije razdoblje.....	19
3.5. Informiranost o zakonskoj zaštiti i interes za ravnopravnost spolova	21
4. Zaključak.....	27
1. Raskorak između formalnih prava i društvene percepcije	27
2. Interes za ravnopravnost spolova ostaje nizak i stabilno marginaliziran.....	27
3. Tko su građani koje ravnopravnost spolova uopće ne zanima?	28
4. Promjene postoje – ali su spore i neravnomjerne	28
5. Što ovi rezultati znače za javne politike?	29
6. Zaključno	30

1. Uvod

Ravnopravnost spolova predstavlja jedno od temeljnih načela suvremenih demokratskih društava, ali i područje u kojem društvene promjene mogu biti spore, neravnomjerne i snažno uvjetovane ekonomskim i kulturnim procesima. Kako bi se učinkovito oblikovale javne politike, nužno je sustavno pratiti stavove, percepcije i iskustva građana o pitanjima jednakih prava, rodni uloga i društvenog položaja žena i muškaraca. U tom kontekstu longitudinalna istraživanja poput Programa međunarodnog društvenog istraživanja (*International Social Survey Programme – ISSP*) imaju ključnu ulogu u razumijevanju dinamike društvenih promjena.

Ovaj se izvještaj nadovezuje na raniji istraživački izvještaj *Percepcija (ne)ravnopravnosti žena u hrvatskom društvu* (Marinović Jerolimov i Adamović, 2014)¹, izrađen za Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske. Taj je izvještaj, temeljen na ISSP-u 2013. i dodatnim nacionalnim pitanjima razvijenima od strane Ureda, pružio prvi sustavni uvid u percepciju rodne (ne)ravnopravnosti u Hrvatskoj te je poslužio kao važna polazna točka za metodološki dizajn i interpretaciju ovdje prikazanih rezultata.

Važno je pritom istaknuti institucionalni kontinuitet koji omogućuje praćenje ovih tema kroz dulje razdoblje. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH imao je ključnu ulogu u razvoju i uvrštavanju nacionalnih indikatora rodne ravnopravnosti u ISSP upitnik 2013. godine te je sufinancirao provedbu tog modula. Zahvaljujući toj suradnji, Hrvatska raspolaže jedinstvenim, usporedivim nizom podataka o percepciji rodne (ne)ravnopravnosti, koji se ovim izvještajem proširuje i ažurira za 2024. godinu. Time se osigurava rijedak i vrijedan longitudinalni uvid, ključan za oblikovanje javnih politika utemeljenih na dokazima.

ISSP je međunarodni program komparativnih društvenih istraživanja koji se od 1985. godine provodi u više od 40 zemalja svijeta. Svake godine obrađuje se jedna tematska cjelina – primjerice obitelj, religija, društvena nejednakost, građanska participacija ili rad i organizacija. Modul **Obitelj i promjena uloge spolova** (*Family and Changing*

¹ Marinović Jerolimov, D., & Adamović, M. (2014). *Percepcija (ne)ravnopravnosti žena u hrvatskom društvu*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. Istraživački izvještaj pripremljen za Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske.

Gender Roles) jedan je od najstarijih i najprepoznatljivijih ISSP modula te predstavlja standard u međunarodnom mjerenju rodni normi, percepcije obiteljskih uloga, stavova o zapošljavanju žena i procjeni društvenog položaja žena.

U Hrvatskoj ISSP provodi **Institut za društvena istraživanja u Zagrebu (IDIZ)**, u skladu s međunarodnim metodološkim standardima ovog istraživačkog programa. U ovom izvješčaju analiziraju se anketni podaci iz dva vala istraživanja provedena u Hrvatskoj – iz **2013. godine**, prikupljeni u okviru modula *Obitelj i promjena uloge spolova IV (2012)* te iz **2024. godine**, prikupljeni u okviru modula *Obitelj i promjena uloge spolova V (2022)*². Time se prvi put otvara mogućnost detaljne usporedbe promjena u razdoblju koje obuhvaća dvanaest godina i dva društveno izrazito različita konteksta.

Uzorak 2013. godine obuhvatio je **1000 ispitanika**, dok je u 2024. godini sudjelovalo **1402 ispitanika**, što zajedno daje analitičku bazu od **N = 2402** sudionika. Podaci su prikupljeni na reprezentativnom uzorku punoljetnih stanovnika Republike Hrvatske, uz primjenu standardiziranog ISSP upitnika koji je u oba vala prilagođen hrvatskom kontekstu u skladu s međunarodnim pravilima prevođenja, testiranja i harmonizacije.

Razdoblje između 2013. i 2024. obilježeno je značajnim društvenim, ekonomskim i političkim promjenama. U promatranom razdoblju Hrvatska je pristupila Europskoj uniji (2013.), suočila se s posljedicama globalne financijske krize i kasnijeg gospodarskog oporavka, demografskim promjenama, migracijskim pritiscima, te sve većom digitalizacijom rada i privatnog života. Istovremeno su teme ravnopravnosti spolova postale vidljivije u javnom prostoru, osobito kroz rasprave o participaciji žena na tržištu rada, rodno uvjetovanom nasilju i položaju žena u politici. Takve promjene čine ISSP podatke iz 2024. dragocjenima jer omogućuju razumijevanje kako su se stavovi građana mijenjali u kontekstu naglašenih društvenih dinamika.

Ovaj izvješčaj usmjeren je na sustavnu komparaciju dva vala istraživanja kako bi se odgovorilo na nekoliko ključnih pitanja:

² Podaci za Hrvatsku korišteni u modulu *Obitelj i promjena rodni uloga* prikupljeni su 2024. godine u sklopu Međunarodnog programa društvenih istraživanja (ISSP), koji u Hrvatskoj provodi Institut za društvena istraživanja u Zagrebu (IDIZ). U ovoj fazi skup podataka dostupan je isključivo putem Instituta, a istraživanje je financirano sredstvima fonda *NextGenerationEU* kroz Nacionalni plan oporavka i otpornosti Republike Hrvatske.

- Kako hrvatski građani danas procjenjuju razinu rodne ravnopravnosti u društvu u usporedbi s prethodnim razdobljem?
- Koje skupine žena građani prepoznaju kao najugroženije u smislu društvenog položaja i rizika od diskriminacije?
- Kako se mijenjaju stavovi o podjeli obiteljskih obaveza, roditeljstvu i zapošljavanju žena na rukovodećim položajima?
- Kako građani procjenjuju položaj žena u različitim sferama društva?
- Koliko su informirani o zakonskoj zaštiti od diskriminacije?
- Jesu li građani danas više ili manje zainteresirani za pitanja ravnopravnosti spolova?

Struktura izvještaja kombinira analitičku dosljednost izvještaja iz 2014. godine s modernijim, vizualno jasnijim i politički relevantnim pristupom interpretaciji podataka. Pritom se naglasak stavlja na:

- prikaz trendova 2013–2024
- identifikaciju ključnih društvenih pomaka
- naglašavanje razlika po sociodemografskim skupinama
- prikaz područja u kojima su promjene najbrže i onih gdje stagniraju
- formuliranje preporuka za javne politike usmjerenih na jačanje rodne ravnopravnosti

ISSP, kao međunarodno usklađen i metodološki strogo standardiziran program, omogućuje usporedivost ne samo između dva istraživačka vala u različitim vremenskim točkama u Hrvatskoj, već i s ostalim zemljama koje koriste isti modul. Iako je fokus ovoga izvještaja na nacionalnim rezultatima, važno je naglasiti da ISSP Hrvatsku pozicionira unutar šireg međunarodnog okvira proučavanja rodni uloga, čime pridonosi razvoju znanstveno utemeljenih politika i strateških dokumenata.

U sljedećem poglavlju opisuje se metodologija istraživanja, dok se u poglavljima 3–6 prikazuju tematski organizirani rezultati i ključni nalazi. Zadnji dio izvještaja donosi integriranu interpretaciju trendova i preporuke za javne politike u razdoblju 2025.–2030.

2. Metodologija

Ovaj se izvještaj temelji na podacima prikupljenima u sklopu Međunarodnog programa društvenih istraživanja (International Social Survey Programme – ISSP), jednog od najdugovječnijih i najšire korištenih komparativnih istraživačkih programa u području društvenih znanosti. ISSP se provodi kontinuirano od 1985. godine i obuhvaća više od četrdeset zemalja, s ciljem razvoja međunarodno usporedivih podataka o ključnim društvenim obrascima i vrijednostima. Svake se godine obrađuje jedno tematsko područje, dok se određeni moduli povremeno ponavljaju kako bi se pratile dugoročne društvene promjene.

U ovom izvještaju analiziraju se dva hrvatska vala ISSP modula Obitelj i promjena uloge spolova: val iz 2013. godine, kao dio četvrte iteracije modula, te val iz 2024. godine, koji čini hrvatsku implementaciju pete iteracije modula iz 2022. godine. Oba istraživanja proveli su istraživači Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu (IDIZ), hrvatskog člana ISSP konzorcija³. Terensko prikupljanje podataka u ova dva vala provedeno je metodom anketiranja licem u lice (face-to-face), što je u skladu s ISSP preporukama i nacionalnim standardima terenskog rada. Korištenje iste metode prikupljanja podataka u razmaku od dvanaest godina dodatno povećava pouzdanost longitudinalnih usporedbi.

Uzorci iz 2013. i 2024. godine dizajnirani su kao reprezentativni uzorci punoljetnog stanovništva Republike Hrvatske. U 2013. godini prikupljeno je 1000 valjanih anketa, dok je 2024. godine sudjelovalo 1402 ispitanika, što omogućuje stabilne procjene i detaljnije analize podskupina. Stratifikacija uzroka je provedena prema regiji, veličini naselja, spolu i dobi ispitanika. Prva etapa odnosi se na selekciju naselja kao primarnih jedinica uzorka te se temeljila na metodi vjerojatnost proporcionalna veličini (*probability proportionate to size*). Unutar svakog naselja korištena je metoda slučajne početne točke (*random starting points*). Druga etapa odnosi se na odabir kućanstava i to metodom slučajne šetnje (*random walk*), dok se u trećoj etapi odabiralo ispitanika/icu po ključu zadnjeg rođendana. Uzorak je nacionalno reprezentativan prema udjelu stanovnika s obzirom na šest regija Republike Hrvatske (Zagreb; Sjeverna Hrvatska;

³ <https://www.idi.hr/hr/projekti/znanstveno-kompetitivni-projekti/international-social-survey-programme-issp-1>

Slavonija; Lika, Kordun i Banija; Istra, Gorski Kotar i Hrvatsko primorje; te Dalmacija), četiri veličine naselja (do 2.000 stanovnika; 2.001-10.000; 10.001-100.000 i više od 100.000 stanovnika), dob i spol sukladno posljednjem Popisu stanovništva iz 2021. godine. Naselja veličine do 2.000 i od 2.000-10.000 stanovnika, odabrana u uzorak biraju se slučajnim odabirom, kao i gradovi veličine od 10.000 do 100.000 stanovnika, dok su svi gradovi u kojima ima više od 100.000 stanovnika obuhvaćeni uzorkom. Ankete su provedene tzv. licem u lice (face to face) metodom pri kojoj je ispitanik vođen u ispunjavanju upitnika od strane anketara. Podaci su naknadno ponderirani kako bi se korigirala manja odstupanja uzorka od populacijske strukture. Time se osigurava veća preciznost i reprezentativnost rezultata.

Upitnik koji je korišten u Hrvatskoj sadržajno je jednak međunarodnoj verziji ISSP modula, uz minimalne prilagodbe hrvatskom pravnom, jezičnom i institucionalnom kontekstu. Proces prevođenja proveden je u skladu s ISSP standardima, uključujući dvostruko prevođenje, stručnu reviziju i testiranje razumljivosti prije terenskog rada. Ovi postupci osiguravaju konceptualnu dosljednost i međunarodnu usporedivost podataka. Upitnik obuhvaća širok raspon pitanja o rodnoj ravnopravnosti, uključujući opću percepciju jednakosti žena i muškaraca, procjenu položaja različitih skupina žena, stavove o obiteljskim i radnim ulogama, informiranost o antidiskriminacijskim zakonima te osobni interes za pitanja rodne ravnopravnosti. Radi se o 21 varijabli koje su istovjetne onima iz istraživanja „Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj“ koje je provedeno 2009. godine⁴ na nacionalnom reprezentativnom uzorku. Skup ovih indikatora razvijen je od strane Ureda za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, koji je sufinancirao realizaciju ISSP modula *Obitelj i promjena rodni uloga* 2013. godine te potaknuo uvrštavanje dodatnih nacionalnih pitanja u anketni upitnik. Isti je niz varijabli već korišten u istraživačkom izvještaju *Percepcija (ne)ravnopravnosti žena u hrvatskom društvu* (Marinović Jerolimov i Adamović, 2014), pripremljenom za potrebe Ureda, što osigurava metodološki kontinuitet i omogućuje dosljedno praćenje promjena u tri vremenske točke – 2009./2013./2024.

⁴ Kamenov, Željka & Galić, Branka (ur.). (2011). *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj : istraživanje "Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj"*. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova. ISBN 978-953-7574-15-4.

Nakon završetka terenskog rada 2024. godine podaci iz oba vala (2013. i 2024.) harmonizirani su i objedinjeni u zajednički analitički skup podataka. U taj je skup uključena i identifikacijska varijabla, koja omogućuje izravnu usporedbu dvaju vremenski odvojenih razdoblja. Proces harmonizacije uključivao je provjere konzistentnosti i usporedivosti varijabli, usklađivanje kategorija i standardizaciju kodova u skladu s međunarodnim ISSP konvencijama.

Analiza u ovom izvještaju temelji se na kombinaciji deskriptivne i komparativne statistike. Prvo su prikazane osnovne distribucije odgovora za svaku godinu u dva istraživačka vala, nakon čega slijedi detaljna usporedba trendova između 2013. i 2024. godine. U završnim koracima analiziraju se razlike među ključnim sociodemografskim skupinama, uključujući spol, dob, obrazovanje, veličinu naselja i regiju, čime se omogućuje dublje razumijevanje obrazaca stavova i identifikacija potencijalnih područja nejednakosti. Sve analize provode se na ponderiranim podacima, uz jasno označavanje kategorija „ne znam“ i „bez odgovora“, kako bi interpretacije bile metodološki transparentne.

Treba naglasiti da ISSP nije samo tehnički instrument, već se temelji na čvrstim teorijskim konceptima o rodnim ulogama, obitelji, participaciji žena na tržištu rada i društvenim vrijednostima. Ponavljanje istih pitanja kroz duže razdoblje omogućuje prepoznavanje dubinskih promjena, a ne samo kratkoročnih oscilacija, čime ISSP postaje vrijedan izvor za znanstvenu analizu i oblikovanje nacionalnih strategija i politika ravnopravnosti spolova. Premda poput svih anketnih istraživanja postoji mogućnost socijalno poželjnih odgovora ili utjecaja šireg društvenog konteksta, dosljedna primjena ISSP standarda znatno smanjuje ta ograničenja.

Zašto je ISSP važan za praćenje rodne ravnopravnosti?

ISSP omogućuje jedinstvenu kombinaciju međunarodne usporedivosti, teorijske utemeljenosti i dugoročne konzistentnosti mjerenja. Modul *Obitelj i promjene uloge spolova* sadrži niz pitanja koja se ponavljaju kroz desetljeća, što omogućuje precizno praćenje promjena u rodnim normama, obiteljskim ulogama, percepciji diskriminacije i položaju žena u društvu. Budući da je riječ o standardiziranom međunarodnom programu, podaci iz Hrvatske mogu se usporediti s podacima iz drugih europskih i izvan europskih zemalja, čime se omogućuje razumijevanje hrvatskih trendova u širem kontekstu. ISSP tako pruža temelje za razvoj znanstveno utemeljenih i dugoročno usmjerenih javnih politika, osobito u području ravnopravnosti spolova, zaštite od diskriminacije i jačanja participacije žena u svim sferama društvenog života.

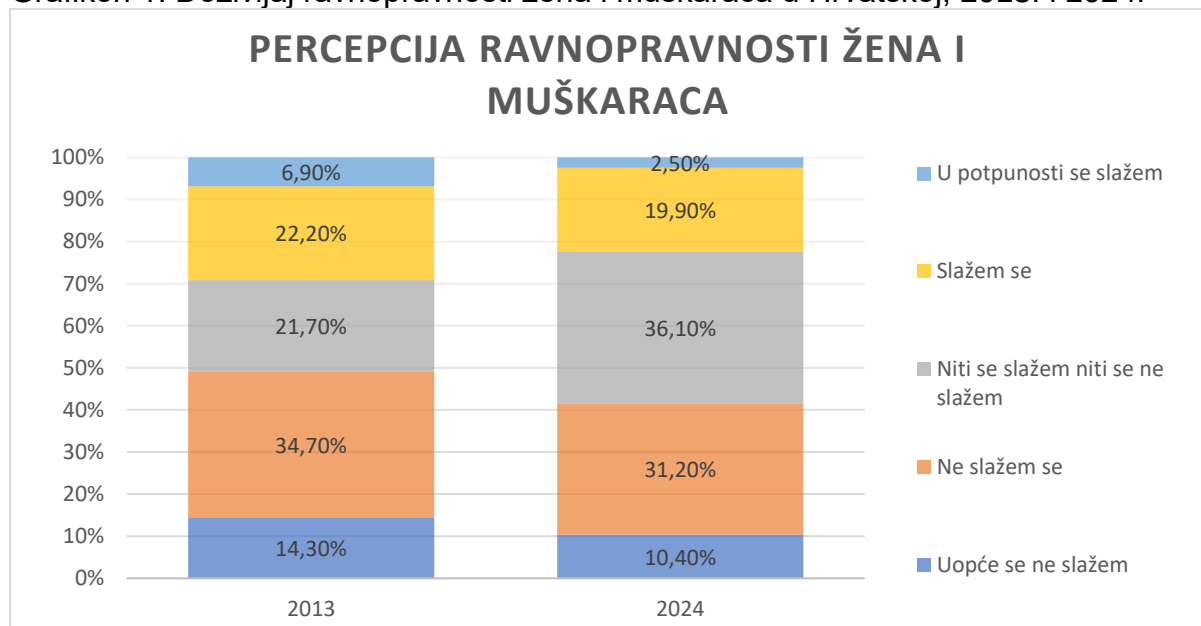
3. Rezultati analize

Iako je pravni okvir ravnopravnosti spolova u Hrvatskoj relativno jasno definiran i stabilan, mnogo je manje poznato u kojoj mjeri građani doista razumiju svoja prava i smatraju li ovu temu društveno relevantnom. Pravna zaštita postoji, ali ona ima stvarni učinak tek onda kada je prepoznata, shvaćena i doživljena kao vrijedna pažnje. Ovo poglavlje donosi pregled ključnih nalaza istraživanja o stavovima, iskustvima i percepcijama građana Hrvatske vezanima uz ravnopravnost spolova u razdoblju 2013.–2024. Analiza obuhvaća više međusobno povezanih dimenzija: od doživljenog položaja žena i muškaraca u različitim područjima života (3.1), preko procjena raširenosti i obilježja spolne diskriminacije u Hrvatskoj (3.2), pa do osobnih iskustava s diskriminacijom i prepoznavanja kritičnih područja (3.3). U nastavku se razmatraju i društvene predodžbe o ulozi institucija, mehanizama zaštite i aktera koji bi trebali biti nositelji promjena (3.4), a na kraju se analizira razina informiranosti o zakonskoj zaštiti te interes građana za pitanja ravnopravnosti spolova (3.5). Zajedno, ova poglavlja pružaju cjelovit uvid u to kako građani razumiju ravnopravnost spolova, gdje uočavaju probleme, a gdje potencijal, kao i koliko su spremni osobno angažirati se oko ovog pitanja.

3.1. Doživljaj opće ravnopravnosti žena i muškaraca

Stav građana o tome jesu li žene i muškarci u hrvatskom društvu danas potpuno ravnopravni mjerio se tvrdnjom: „*U hrvatskom društvu žene i muškarci potpuno su ravnopravni.*“ Rezultati pokazuju da se većina ispitanika ni 2013. ni 2024. godine ne slaže s tom tvrdnjom, ali i da je došlo do pomaka u strukturi odgovora.

Grafikon 1. Doživljaj ravnopravnosti žena i muškaraca u Hrvatskoj, 2013. i 2024.

Godine **2013.**, gotovo **polovica građana (49%)** izričito se nije slagala s tvrdnjom da su žene i muškarci potpuno ravnopravni (14,3% „uopće se ne slažem“ i 34,7% „ne slažem se“). S druge strane, **29%** ispitanika se s tom tvrdnjom slagalo (22,2% „slažem se“ i 6,9% „u potpunosti se slažem“), dok je **21%** zauzelo neutralan stav („niti se slažem niti se ne slažem“).

U **2024. godini** i dalje prevladavaju oni koji se ne slažu s tvrdnjom da su žene i muškarci potpuno ravnopravni, ali je njihov udio nešto niži nego 2013. godine. U novijem istraživanju **41%** ispitanika iskazuje neslaganje (10,3% „uopće se ne slažem“ i 31,1% „ne slažem se“). Istodobno se oko **22%** građana slaže da su žene i muškarci potpuno ravnopravni (19,8% „slažem se“ i 2,5% „u potpunosti se slažem“), što je osjetno manje nego 2013. godine. Najveća je promjena vidljiva u rastu neutralnih odgovora: udio ispitanika koji biraju odgovor „niti se slažem niti se ne slažem“ porastao je s **21% u 2013.** na **36% u 2024. godini.**

Ovi nalazi ukazuju na dvije važne tendencije. S jedne strane, **većina građana i dalje ne smatra da su žene i muškarci u Hrvatskoj potpuno ravnopravni**, a udio onih koji se s tvrdnjom slažu čak je nešto niži nego prije dvanaest godina. S druge strane, značajan porast neutralnih odgovora sugerira da se dio građana povlači iz jasnog vrijednosnog pozicioniranja i radije zauzima „sredinu“, bilo zato što smatra da je situacija kompleksnija, bilo zato što je nesiguran u vlastitu procjenu. Drugim riječima, umjesto jasnog razdvajanja na one koji ravnopravnost vide kao ostvarenu i one koji je

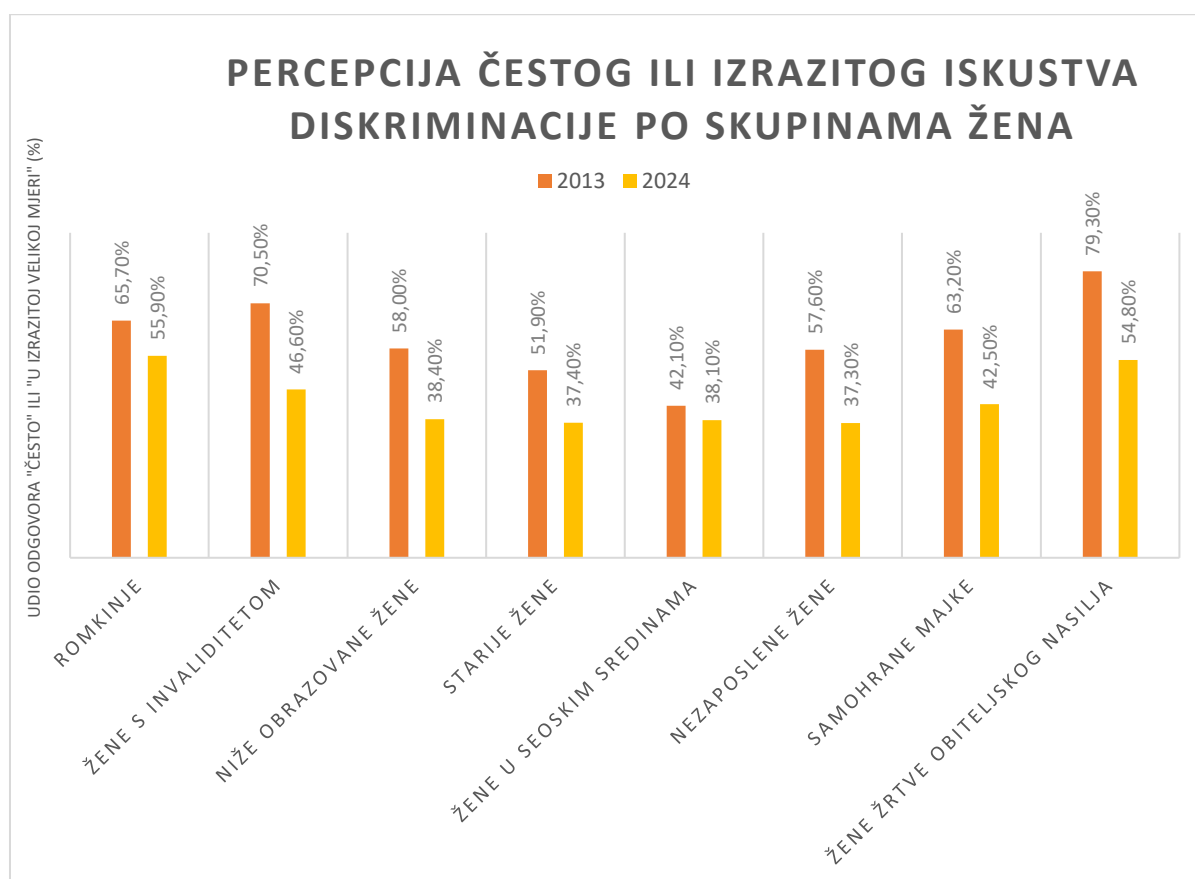
jasno osporavaju, sve je veći dio građana koji zauzimaju neodređen, „ni za ni protiv“ stav.

Za potrebe daljnje interpretacije u izvještaju korisno je imati na umu da se već u ovoj početnoj, općoj procjeni ravnopravnosti vidi da je percepcija ravnopravnosti **ograničena i ambivalentna**: iako dio građana prepoznaje napredak, većina ih ipak ne dijeli stav da su žene i muškarci u potpunosti ravnopravni, a rast neutralnih odgovora upućuje na složeniju i potencijalno polariziranu sliku javnog mnijenja.

3.2. Percepcija diskriminacije prema različitim skupinama žena

Procjena društvenog položaja žena i izloženosti diskriminaciji mjerena je kroz niz pitanja koja su ispitivala koliko su određene skupine žena diskriminirane u hrvatskom društvu. Ispitanici su se izjašnjavali na ljestvici od „1 - uopće ne“ do „4 - u izrazito velikoj mjeri“ za osam društveno i strukturno ranjivih skupina: Romkinje, žene s invaliditetom, niže obrazovane žene, starije žene, žene u seoskim sredinama, nezaposlene žene, samohrane majke te žene – žrtve obiteljskog nasilja. Podaci iz 2013. i 2024. godine omogućuju usporedbu promjena u percepciji diskriminacije kroz više od deset godina.

Grafikon 2. Usporedba učestalosti percipirane diskriminacije među skupinama žena

Opći pregled rezultata pokazuje dvije jasne tendencije. Prvo, sve skupine žena – i 2013. i 2024. godine – percipirane su kao iznadprosječno izložene diskriminaciji, što ukazuje na široko raširenu svijest o strukturnim nejednakostima. Drugo, unatoč tome što se redoslijed skupina prema procijenjenom stupnju diskriminacije nije znatnije promijenio, 2024. godina pokazuje smanjivanje udjela odgovora koji izražavaju najviše razine diskriminacije ("često" i "u izrazito velikoj mjeri"). To može upućivati na složene promjene u percepciji građana – uključujući potencijalno blago smanjenje percepcije diskriminacije, veću diferencijaciju među skupinama ili veću suzdržanost u davanju najekstremnijih ocjena društvenih problema.

U nastavku se detaljno prikazuju rezultati za svaku skupinu.

Romkinje

Romkinje su u oba istraživanja procijenjene kao jedna od najdiskriminiranih skupina. Godine 2013. gotovo dvije trećine ispitanika (65,7%) smatra da su Romkinje često ili izrazito diskriminirane. U 2024. godini taj se udio smanjuje na oko 55%, pri čemu je

posebno vidljivo smanjenje odgovora „u izrazito velikoj mjeri“. Iako se ukupna percepcija diskriminacije blago smanjila, Romkinje ostaju na samom vrhu ljestvice najugroženijih skupina, što je u skladu s dugogodišnjim nalazima drugih nacionalnih i međunarodnih istraživanja o diskriminaciji Roma.

Žene s invaliditetom

Žene s invaliditetom također se percipiraju kao izrazito diskriminirane. U 2013. godini gotovo 70% ispitanika procjenjuje da su često ili izrazito izložene diskriminaciji. U 2024. taj se udio smanjuje na oko 46%, što predstavlja jedan od najvećih padova među svim skupinama. Iako je pad izražen, žene s invaliditetom i dalje se nalaze među skupinama za koje građani smatraju da su u visokom riziku od diskriminacije, što odražava trajne prepreke u pristupu zapošljavanju, obrazovanju i javnim uslugama.

Niže obrazovane žene

Niže obrazovane žene u 2013. godini procijenjene su kao skupina s visokim rizikom diskriminacije (oko 58% odgovora „često“ ili „u izrazito velikoj mjeri“). U 2024. taj se udio smanjuje na približno 38%. Smanjenje visokih razina percipirane diskriminacije može upućivati na promjene u društvenoj strukturi (veći udio žena s višim obrazovanjem), kao i na moguće veće prepoznavanje socioekonomskih faktora koji nisu isključivo rodno uvjetovani. Ipak, niže obrazovane žene i dalje se nalaze u gornjem dijelu ljestvice ranjivih skupina.

Starije žene

Percepcija diskriminacije starijih žena također bilježi pad: s oko 52% visokih ocjena 2013. na oko 37% u 2024. godini. Smanjenje najviših razina percipirane diskriminacije može biti povezano s demografskim procesima (ukupno starenje stanovništva), većom vidljivošću starijih osoba u društvenom i političkom životu te većom senzibilizacijom za dobnu ravnopravnost. No unatoč padu, starije žene i dalje ostaju među skupinama koje građani smatraju ranjivima.

Žene u seoskim sredinama

Žene koje žive u ruralnim područjima u 2013. godini percipirane su kao manje diskriminirane u odnosu na ostale skupine, ali i dalje s prepoznatljivim rizicima (oko

42% ispitanika procjenjuje ih kao često ili izrazito diskriminirane). Godine 2024. taj se udio smanjuje na oko 38%, čime ruralne žene ostaju pri dnu rang-ljestvice skupina koje građani percipiraju kao najviše diskriminirane, no razine diskriminacije ostaju značajne.

Nezaposlene žene

U 2013. godini oko 57% ispitanika smatra da su nezaposlene žene često ili izrazito diskriminirane. U 2024. taj se udio smanjuje na 37%, što predstavlja još jedan veliki pad. Smanjenje može odražavati stabilizaciju tržišta rada, promjene u dinamici zapošljavanja nakon pandemije ili veće prepoznavanje nezaposlenosti kao općeg, a ne isključivo rodnog rizika. I dalje, nezaposlene žene ostaju prepoznate kao važna ranjiva skupina.

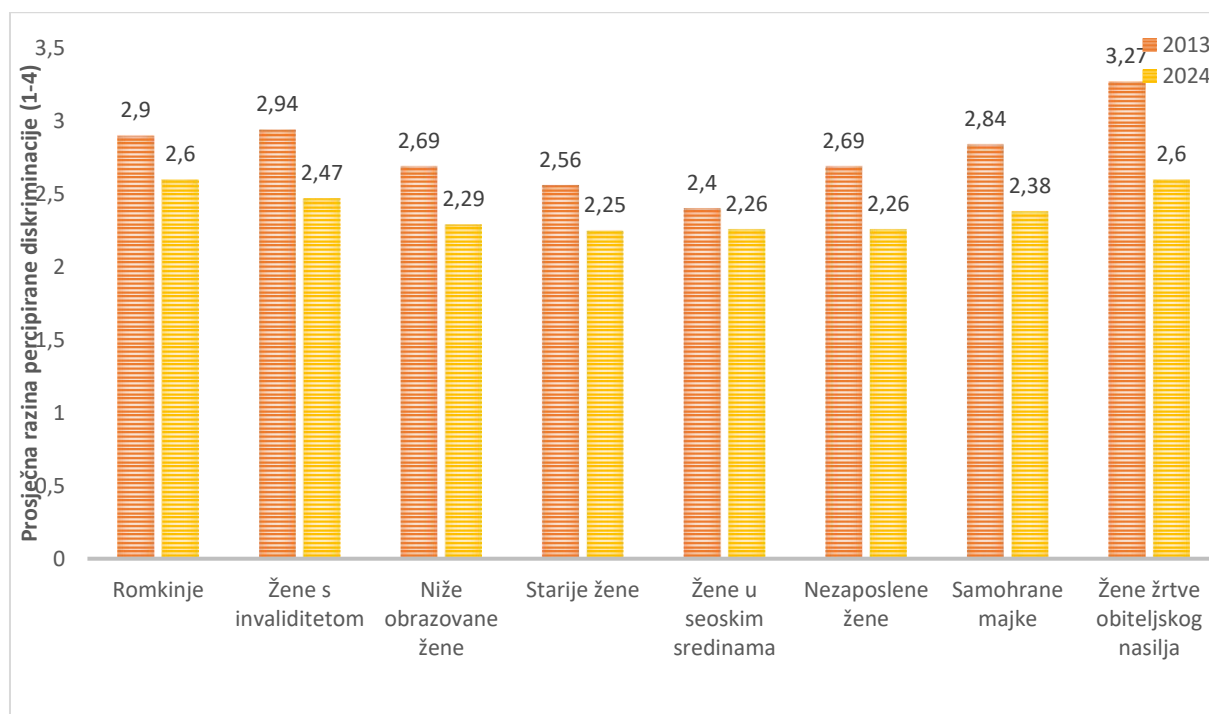
Samohrane majke

Samohrane majke su 2013. bile percipirane kao jedna od najdiskriminiranijih skupina (oko 63% visokih ocjena). U 2024. procjene padaju na oko 42%. Iako pad postoji, on nije toliko izražen kao kod nekih drugih skupina, što odražava trajnu društvenu predrasudu i višestruke socioekonomske barijere s kojima se samohrane majke suočavaju – od financijskog pritiska do društvene stigmatizacije.

Žene – žrtve obiteljskog nasilja

Ova skupina kontinuirano dobiva najviše razine procijenjene diskriminacije. Već 2013. godine dobivaju iznimno visoke procjene: čak 79% ispitanika smatra da su žene žrtve nasilja često ili izrazito diskriminirane. U 2024. godine taj se udio smanjuje, ali ostaje visok – oko 55%. Unatoč padu, ove su žene percipirane kao uvjerljivo najranjivija skupina, što odražava postojanje duboko ukorijenjenih društvenih problema – nasilje nad ženama, institucionalne prepreke i elemente sekundarne viktimizacije.

Grafikon 3. Prosječna procjena diskriminacije prema skupinama žena, 2013. i 2024.

Percepcija diskriminacije prema svim analiziranim skupinama žena ostaje izrazito visoka, iako su u gotovo svim slučajevima vidljiva smanjenja najviših razina procjene u posljednjih dvanaest godina. Dvije su skupine kontinuirano prepoznate kao najdiskriminiranije – **Romkinje** i **žene – žrtve obiteljskog nasilja**. S druge strane, najveći pad percipirane diskriminacije bilježe žene u radnom statusu i obrazovnom riziku (nezaposlene i niže obrazovane žene), što može upućivati na promjene u strukturi društvenih stavova i kontekstu nakon 2013. godine. Bez obzira na pad intenziteta, rezultati potvrđuju da građani prepoznaju širok spektar strukturnih prepreka i društvenih nejednakosti koje različite skupine žena i dalje duboko pogađaju.

3.3. Stavovi o rodnim ulogama

Stavovi o rodnim ulogama daju važne uvide u to kako građani razumiju položaj žena i muškaraca u obitelji i na tržištu rada. U ovom istraživanju analizirane su dvije tvrdnje koje predstavljaju klasične indikatore tradicionalnih naspram **egalitarnih vrijednosti**: tvrdnja o tome treba li žena snositi veći dio odgovornosti za brigu o djeci te tvrdnja o jednakim mogućnostima žena i muškaraca za rukovodeće pozicije.

Tablica 1. Stavovi o rodnoj ravnopravnosti u brizi za djecu i pristupu rukovodećim položajima (2013. vs 2024.)

Pitanje / Godina	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
<i>Žena treba snositi veći dio odgovornosti za brigu o djeci od muškarca</i>					
2013	17,30%	38,50%	16,30%	23,70%	4,20%
2024	14,10%	30,60%	32,10%	18,70%	4,40%
<i>Žene bi trebalo birati na rukovodeća radna mjesta podjednako kao i muškarce</i>					
2013	2,00%	3,40%	12,90%	51,60%	30,10%
2024	3,20%	9,30%	23,00%	40,10%	24,50%

U 2013. godini većina ispitanika nije se slagala s idejom da bi žene trebale imati primarnu odgovornost za brigu o djeci: 56% građana zauzelo je egalitaran stav, dok se njih oko 28% slagalo s tradicionalnim viđenjem podjele uloga, a oko 16% zauzelo je neutralnu poziciju. U 2024. godini dolazi do promjene u strukturi odgovora. Udio onih koji se jasno ne slažu blago je smanjen, dok je udio neutralnih odgovora znatno porastao (s 16% na 32%). Pritom se ne mijenja samo intenzitet stavova, nego i njihova distribucija: odgovori se razlijevaju prema središtu ljestvice, što upućuje na fragmentaciju stavova i smanjenu polarizaciju oko pitanja rodnih uloga. Udio građana koji zastupaju tradicionalnu podjelu obaveza ostaje stabilan i razmjerno nizak, što upućuje na to da porast neutralnosti ne znači i jačanje tradicionalnih vrijednosti.

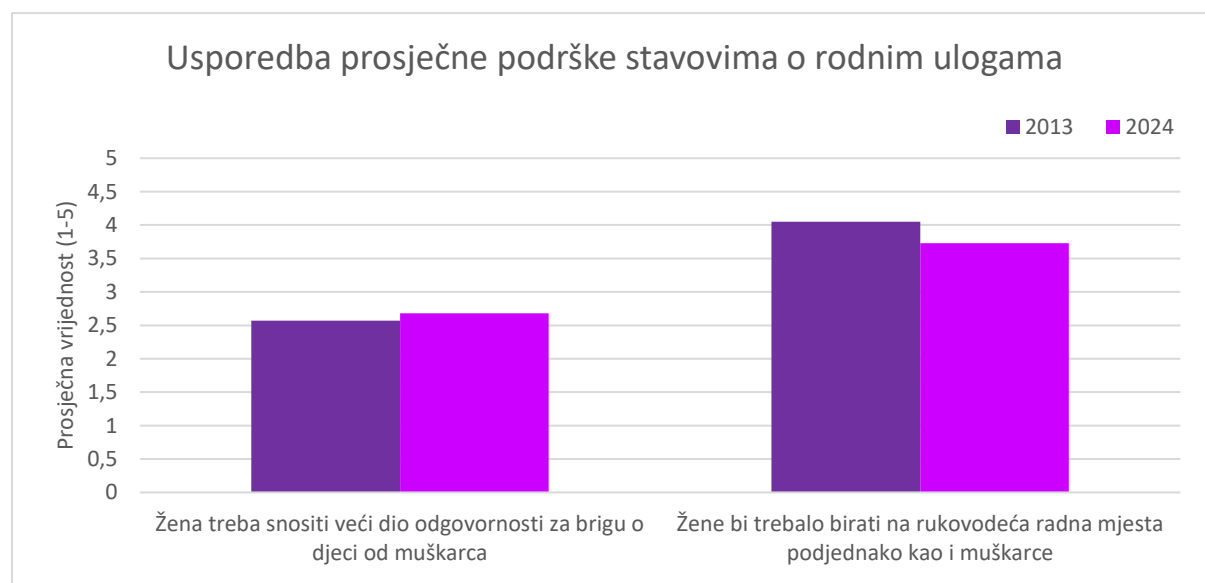
Porast neutralnih odgovora može se tumačiti i u širem društvenom kontekstu: rodna ravnopravnost postaje sve više društveno očekivana norma, što može povećati oprez pri izražavanju jasnog neslaganja ili slaganja te potaknuti dio ispitanika da odaberu “sredinu” kao društveno sigurniju i manje konfliktnu opciju.

Sličan obrazac vidljiv je i u stavovima o jednakim mogućnostima žena za rukovodeća radna mjesta. Godine 2013. izrazito velika većina građana (više od 80%) podržavala je ideju da žene trebaju imati iste šanse kao i muškarci. U 2024. godini podrška i dalje

ostaje visoka, ali je intenzitet nešto slabiji: oko dvije trećine ispitanika slaže se ili potpuno slaže s tvrdnjom, dok neutralni odgovori rastu na gotovo četvrtinu. Također se povećava udio onih koji zauzimaju negativan stav, iako on ostaje manjinski. Važno je naglasiti da se u ovom pitanju radi o procjeni rodne ravnopravnosti u javnoj sferi — na tržištu rada — gdje egalitarni stavovi ostaju izrazito dominantni i stabilniji nego u sferi obiteljskih uloga.

Kada se ova dva indikatora promatraju zajedno, vidljivo je da hrvatski građani i dalje pretežno podržavaju ravnopravnost u obitelji i na tržištu rada, ali da se struktura stavova mijenja. Ne bilježi se porast tradicionalnih vrijednosti; umjesto toga dolazi do porasta neutralnih odgovora, što sugerira smanjenu spremnost na izražavanje jasnog vrijednosnog opredjeljenja. Time se oblikuje trend koji je zabilježen i u drugim pitanjima u ovom izvještaju: egalitarni stavovi ostaju dominantni, ali su manje intenzivni nego prije dvanaest godina.

Grafikon 4. Usporedba prosječnih vrijednosti stavova o rodnim ulogama

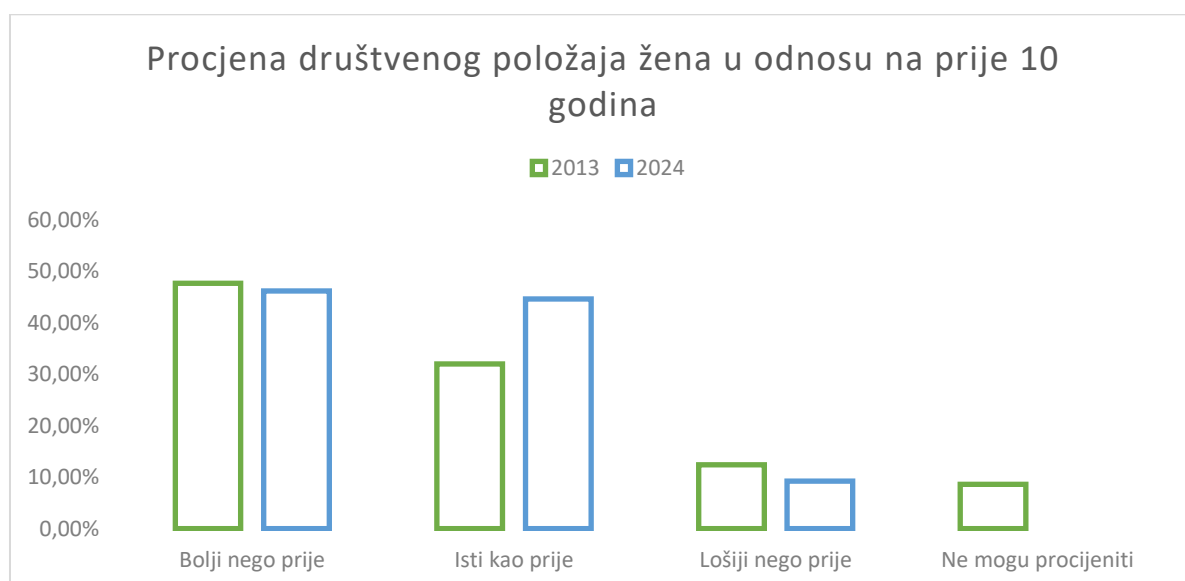

Vizualna usporedba prosječnih vrijednosti dodatno potvrđuje ove promjene. Podrška tradicionalnoj podjeli roditeljskih obaveza blago je porasla (s prosječne vrijednosti 2,57 na 2,68) ponajprije zbog rasta neutralnosti, dok je podrška jednakim mogućnostima žena za rukovodeće pozicije ostala vrlo visoka, ali nešto umjerenija (pad s 4,05 na 3,73). Sveukupno, nalazi ukazuju na društvo koje i dalje snažno podupire rodnu ravnopravnost, ali uz sve izraženiji oprez i suzdržanost u javnom izražavanju stavova.

3.4. Procjena društvenog položaja žena u Hrvatskoj u odnosu na ranije razdoblje

Percepcija promjena u položaju žena jedno je od najvažnijih pitanja u istraživanju jer pokazuje ne samo kako građani procjenjuju postojeće stanje, nego i kako tumače dinamiku društvenih procesa u posljednjem desetljeću. Usporedba rezultata iz 2013. i 2024. godine otkriva nekoliko jasnih trendova, ali i zanimljive pomake u načinu na koji građani vrednuju razvoj ravnopravnosti žena u različitim područjima društvenog života.

Grafikon 5. Usporedba procjena društvenog položaja žena u 2013. i 2024. godine

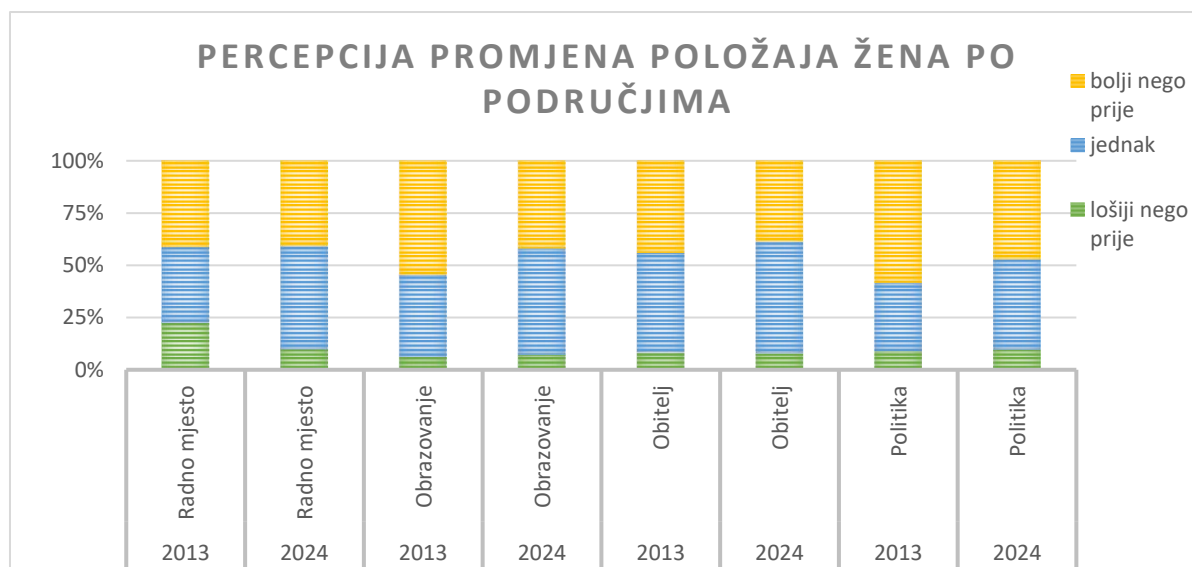

Kada se ispitanicima postavi općenito pitanje o tome kakav je današnji društveni položaj žena u odnosu na onaj od prije deset godina, u oba istraživanja prevladava dojam napretka. Godine 2013. gotovo polovica građana (47,7%) smatra da je položaj žena bolji nego ranije, a vrlo sličan udio nalazi se i 2024. godine (46,2%). Međutim, unatoč tome što se pozitivna percepcija održala kroz vrijeme, struktura preostalih odgovora pokazuje jasnu promjenu. U novijem istraživanju bitno raste udio građana koji smatraju da je položaj žena ostao isti (44,6% prema 32,0% u 2013.), dok odgovori „ne mogu procijeniti“ u potpunosti nestaju. Ovaj pomak upućuje na to da su građani danas skloniji jasnijoj procjeni te da se sve češće formira stav o stagnaciji, a ne nužno o regresiji položaja žena.

Istodobno, udio onih koji smatraju da je položaj žena lošiji nego prije smanjuje se, s 12,4% u 2013. na 9,2% u 2024. godini, što dodatno potvrđuje da promjena u percepciji

ide u smjeru osjećaja zastoja, a ne pogoršanja. Sveukupno, nalazi ukazuju na to da građani i dalje prepoznaju pozitivan pomak u odnosu na prošlost, ali da istodobno raste uvjerenje kako napredak u posljednjem desetljeću nije bio dovoljno snažan ili vidljiv da bi se ocijenio kao daljnje poboljšanje.

Grafikon 6. Usporedba percepcije promjena položaja žena po područjima društvenog života (2013.–2024.)

Kada se analiziraju pojedina područja društvenog života, vidljivo je da se dinamika promjena razlikuje od sektora do sektora. U području rada, percepcija poboljšanja položaja žena ostaje stabilna, ali se širi prostor neutralne stabilnosti. Iako sličan udio ispitanika u oba vala smatra da je situacija danas bolja (41,3% u 2013. i 40,9% u 2024.), udio onih koji ocjenjuju da se položaj nije promijenio znatno raste (sa 36,3% na 49,4%). Time se radno okruženje nameće kao područje u kojem građani prepoznaju određeni napredak, ali i osjećaju da se proces poboljšanja usporava ili stagnira.

U obrazovanju je 2013. godine prevladavala vrlo snažna percepcija napretka — više od polovice ispitanika (54,5%) smatralo je da je položaj žena bolji nego prije. Ipak, 2024. godine taj udio osjetno pada (41,9%), dok istodobno raste udio odgovora „isti kao prije“. Može se pretpostaviti da su raniji pomaci u obrazovnom sustavu već internalizirani kao „novo normalno“, pa građani više ne opažaju jasne nove pomake.

U obiteljskom okruženju promjene su još izraženije prema smjeru stabilnosti. Dok je 2013. godine 44,1% ispitanika smatralo da je položaj žena bolji, taj udio 2024. pada

na 38,7%, a većina (53,5%) situaciju procjenjuje nepromijenjenom. Ovaj nalaz sugerira da su promjene u intimnoj i obiteljskoj sferi sporije od promjena u drugim područjima, što je u skladu s teorijskim očekivanjima da se rodne norme u privatnoj sferi najsporije mijenjaju.

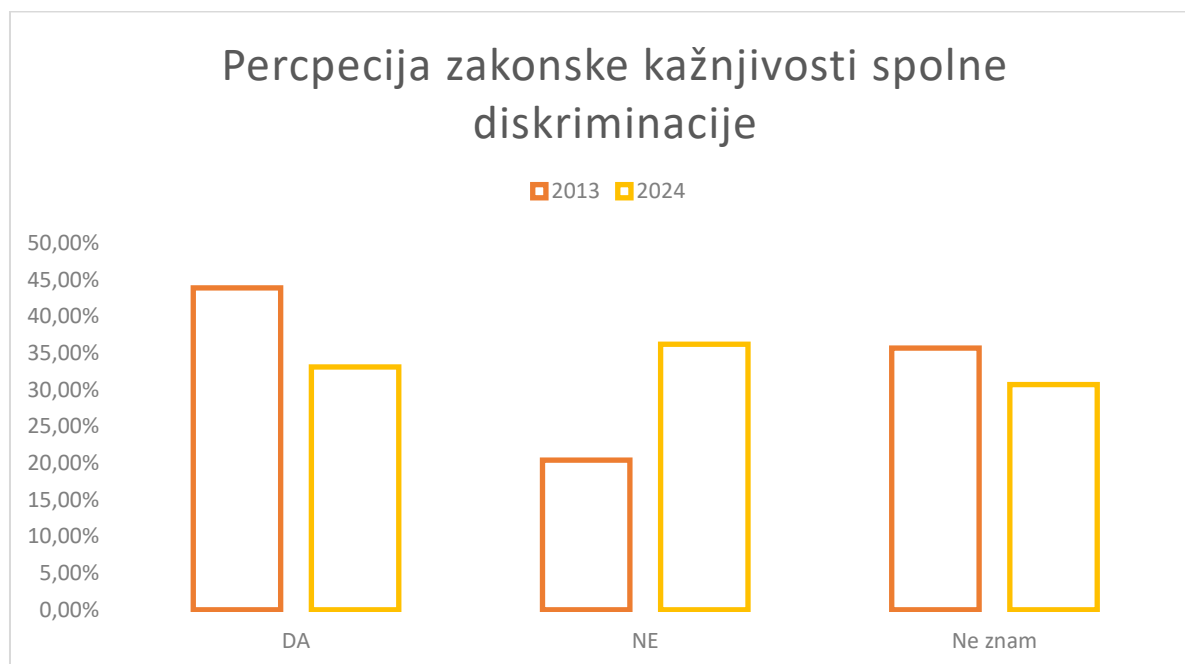
Konačno, područje politike ostaje ono u kojem ispitanici najčešće prepoznaju poboljšanje položaja žena, no i ovdje je vidljiv pad optimizma. Godine 2013. čak 58,3% ispitanika smatralo je da je ženski položaj u politici bolji nego prije deset godina, dok 2024. to misli 47,1%. Istodobno, raste udio onih koji smatraju da se ništa bitno nije promijenilo (43,2%). Iako se i dalje prepoznaje napredak, građani su istovremeno svjesni da politika ostaje prostor u kojem rodna ravnopravnost još nije u potpunosti ostvarena.

U cjelini, nalazi ukazuju na zanimljiv obrazac: iako se poboljšanje položaja žena i dalje prepoznaje u svim područjima, percepcija promjene postaje suzdržanija i opreznija. Građani sve rjeđe vide jasne pomake, a sve češće procjenjuju da je situacija stabilna ili jednaka kao ranije. Takav trend može odražavati usporavanje stvarnih društvenih promjena, ali i promjenu očekivanja građana — nakon niza ranijih poboljšanja, stanovništvo sada može biti osjetljivije na spore ili nevidljive pomake. Ovaj nalaz posebno je važan za javne politike jer sugerira da je za jačanje percepcije rodne ravnopravnosti potrebna vidljivija i konkretnija institucionalna aktivnost.

3.5. Informiranost o zakonskoj zaštiti i interes za ravnopravnost spolova

U ovom dijelu izvještaja promatramo dvije povezane dimenzije: (1) koliko su građani upoznati s time je li diskriminacija na osnovi spola kažnjiva zakonom u Hrvatskoj te (2) koliko ih uopće zanima tema ravnopravnosti žena i muškaraca. Oba pokazatelja analiziramo u vremenskoj perspektivi (2013. i 2024.), a zatim detaljnije, za najnoviji val istraživanja, ispituje tko su oni koji iskazuju najmanji interes za ovu temu.

Grafikon 7. Usporedba percepcije zakonske kažnjivosti spolne diskriminacije (2013.–2024.)

Rezultati pokazuju značajan pomak u percepciji zakonske zaštite od spolne diskriminacije. Godine 2013. najčešći je odgovor bio da je takva diskriminacija kažnjiva zakonom (43,9%), dok je više od jedne trećine građana (35,7%) izjavilo da ne zna odgovor. Uz to, petina ispitanika (20,4%) smatrala je da spolna diskriminacija nije zakonski sankcionirana. To znači da je više od polovine građana bilo ili pogrešno informirano ili nesigurno oko temeljnih odredbi antidiskriminacijskog zakonodavstva. U 2024. godini struktura odgovora se bitno mijenja. Udio ispitanika koji smatraju da je diskriminacija po osnovi spola zakonski kažnjiva pada na 33,1%, dok udio onih koji vjeruju da takva zaštita ne postoji značajno raste, na 36,2%. Po prvi put, negativan odgovor postaje najčešći. Neizvjesnost se smanjuje na 30,7%, ali i dalje ostaje visoka.

Ukupno gledano, danas je znatno više građana uvjereni da spolna diskriminacija nije kažnjiva zakonom nego što je to bio slučaj 2013., iako se zakonski okvir u međuvremenu nije oslabio. Razlika između dva vala statistički je značajna ($\chi^2(2)=71,27$; $p<0,001$), uz mali do srednji efekt (Cramer's $V=0,173$). Drugim riječima, percepcija zakonske zaštite promijenila se dovoljno snažno da se ne može pripisati slučajnosti. Ovaj nalaz upućuje na važan komunikacijski izazov: iako Hrvatska ima razvijen antidiskriminacijski zakonodavni okvir, njegovo postojanje očito nije dovoljno poznato ili vidljivo u javnom prostoru. Porast uvjerenja da zakonske zaštite nema može

odražavati nedostatnu institucionalnu komunikaciju, manjak vidljivih slučajeva sankcioniranja diskriminacije ili opću eroziju povjerenja u učinkovitost institucija.

Zabilježene promjene moguće je dijelom povezati i s recentnim jačanjem antirodnih i “antiwoke” tendencija u hrvatskom javnom prostoru. Ovi narativi često osporavaju ili relativiziraju politike rodne ravnopravnosti te mogu utjecati na dojam da institucionalna zaštita žene nije potrebna, nije stvarna ili nije legitimna. Time se stvara dodatni raskorak između postojećeg zakonskog okvira i javne percepcije njegove učinkovitosti.

Grafikon 8. Usporedba interesa za ravnopravnost spolova (2013. – 2024.).

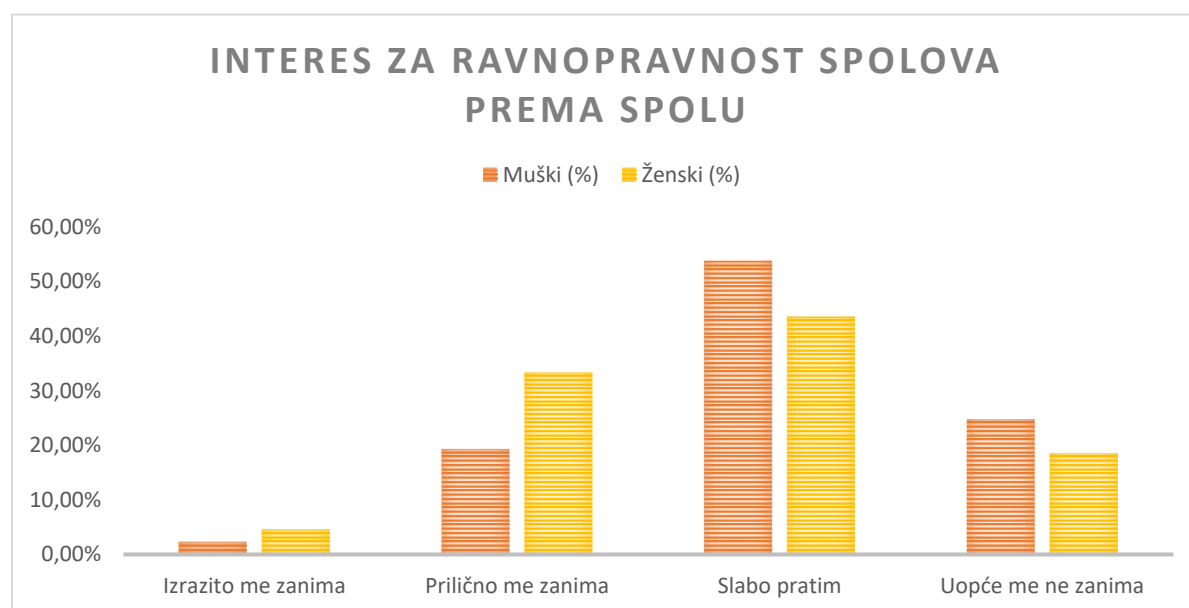

Istodobno, razina deklariranog interesa za temu ravnopravnosti spolova ostaje stabilno niska. U 2013. godini oko trećine građana pokazuje barem umjeren interes za ovu temu: 3,8 % navodi da ih izrazito zanima i da prate zakonske i druge propise, dok 29,6 % kaže da ih prilično zanima te da temu prate kroz medije. Nasuprot tome, većina ispitanika slabo prati ovu problematiku (49,9 %), a dodatnih 16,7 % izjavljuje da ih ona uopće ne zanima. U 2024. godini obrazac je vrlo sličan: 3,7 % ispitanika navodi izrazit interes, 27,6 % priličan interes, dok se 47,7 % izjašnjava da temu slabo prati, a 21,1 % da ih ravnopravnost spolova uopće ne zanima. Pritom se blago povećava udio potpuno nezainteresiranih (s 16,7 % na 21,1 %), no ukupna razlika u distribuciji odgovora između 2013. i 2024. nalazi se na granici statističke značajnosti ($\chi^2(3)=7,7$; $p\approx 0,05$) i uz vrlo malu jačinu povezanosti (Cramerov $V\approx 0,06$). Ukratko, većina građana u oba promatrana razdoblja ili slabo prati, ili uopće ne prati pitanja ravnopravnosti

spolova, uz tek manji, stabilan segment izraženije zainteresiranih. Blagi porast potpune nezainteresiranosti može se promatrati i u širem društvenom kontekstu obilježenom rastom antirodnh i „antiwoke“ narativa, koji dodatno smanjuju vidljivost ovih tema u javnom prostoru i mogu doprinijeti općem dojmu da je riječ o politički osjetljivoj ili irelevantnoj problematici.

Detaljnija analiza najnovijeg vala istraživanja iz 2024. godine pokazuje da ravnopravnost spolova ne zanima sve društvene skupine jednako (vidi Grafikon 9.). Prvo, postoje jasne rodne razlike: žene su, u prosjeku, angažiranije i češće se svrstavaju među one kojima je tema izrazito ili prilično važna. Među muškarcima je, nasuprot tome, veći udio onih koji kažu da ih tema „slabo“ ili „uopće ne“ zanima, a razlika između muškaraca i žena statistički je značajna ($\chi^2(3)=42,3$; $p<0,001$).

Grafikon 9. Razlike u interesu za ravnopravnost spolova između muškaraca i žena (2024).

Dobne razlike su nijansirane. Najmlađa dobna skupina nešto češće iskazuje krajnje pozicije — ili izražen interes ili potpuni izostanak interesa — dok srednja dobna skupina najčešće zauzima umjerene pozicije („prilično me zanima“ ili „slabo pratim“). U najstarijoj skupini najčešće se pojavljuju odgovori „slabo pratim“ i „uopće me ne zanima“, uz slabiju prisutnost izraženog interesa. Povezanost dobi i razine interesa statistički je značajna, premda slabijeg intenziteta ($\chi^2(6)=14,2$; $p<0,05$).

Mjesto stanovanja također je povezano s interesom za ravnopravnost spolova ($\chi^2(9)=40,5$; $p<0,001$). U velikim gradovima nešto je veći udio onih koji iskazuju barem umjeren interes, dok stanovnici manjih gradova i ruralnih sredina češće navode da ovu temu slabo prate ili da ih uopće ne zanima. Udio potpuno nezainteresiranih približava se 30 % u manjim sredinama i seoskim područjima, dok je u velikim gradovima osjetno niži (oko 15 %).

Socioekonomske razlike osobito su vidljive pri usporedbi kućanskog dohotka. Iako ukupna razlika između četiri kategorije dohotka nije statistički značajna na razini cijele tablice ($p\approx 0,08$), postoji jasan linearni trend: udio onih koje ravnopravnost spolova „uopće ne zanima“ smanjuje se s nižih prema višim dohodovnim skupinama — od oko 38 % u kućanstvima s najnižim dohocima do oko 17 % u kućanstvima s najvišim dohocima. Drugim riječima, nezainteresiranost je češća među ekonomski ranjivijim kućanstvima.

Posebno su informativne poveznice između interesa za ravnopravnost spolova i vrijednosnih stavova o rodnom ulogu. Građani koji smatraju da bi žene trebale snositi veći dio odgovornosti za brigu o djeci češće pripadaju skupini koju ova tema uopće ne zanima: među onima koji se s ovom tvrdnjom u potpunosti slažu, gotovo 40 % navodi potpuni izostanak interesa. Slično tome, ispitanici koji podržavaju tvrdnju da bi žene trebalo birati na rukovodeća mjesta podjednako kao i muškarce rjeđe iskazuju potpuni izostanak interesa, dok su odgovori „slabo pratim“ ili „uopće me ne zanima“ češći među onima koji se s tvrdnjom ne slažu ili su neodlučni. Obje povezanosti statistički su značajne ($p<0,001$). Ovi rezultati sugeriraju da niski interes za rasprave o ravnopravnosti spolova nije neutralan, nego je povezan s tradicionalnijim shvaćanjima rodne uloga u obitelji i na tržištu rada.

Interes je povezan i s općom političkom uključenosti. Među osobama koje su izašle na posljednje parlamentarne izbore manji je udio onih koji kažu da ih ravnopravnost spolova uopće ne zanima (oko 16 %), dok je taj udio znatno viši među osobama koje nisu glasale (oko 28 %). Razlika je statistički značajna ($\chi^2(3)=29,0$; $p<0,001$). To upućuje na to da je interes za ravnopravnost spolova dio šireg obrasca građanske angažiranosti: politički pasivniji građani istodobno pokazuju manji interes i za pitanja rodne jednakosti.

Tko su, dakle, građani koje ravnopravnost spolova uopće ne zanima? Analiza iz 2024. godine pokazuje da potpuni izostanak interesa nije slučajan niti jednako rasprostranjen u populaciji. Ova skupina ima nekoliko jasno prepoznatljivih obilježja. Prvo, u njoj su nadzastupljeni muškarci: gotovo četvrtina muškaraca (24,7 %) navodi potpuni izostanak interesa, dok je među ženama taj udio 18,5 %. Drugo, nezainteresiranost je izraženija u manjim sredinama — u malim gradovima i seoskim područjima udjeli se približavaju 30 %. Treće, među kućanstvima s nižim dohotkom znatno je veći udio onih koji ovu temu u potpunosti odbacuju (oko 38 % u najnižoj dohodovnoj skupini, u usporedbi s oko 17 % u najvišoj). Konačno, potpuna nezainteresiranost snažno je povezana s tradicionalnijim stavovima o rodnim ulogama: oni koji smatraju da žene trebaju snositi veći dio brige o djeci, kao i oni koji se protive jednakim mogućnostima žena na rukovodećim pozicijama, nerazmjerno su češće u skupini potpuno nezainteresiranih. Slično, osobe koje nisu izašle na parlamentarne izbore dvostruko češće iskazuju potpuni izostanak interesa (27,7 %) u odnosu na glasače (16,2 %).

Ukratko, potpuno nezainteresirani građani u 2024. godini najčešće su muškarci, stanovnici manjih sredina, ekonomski ranjivije skupine, osobe s tradicionalnijim vrijednosnim stavovima o rodnim ulogama i oni koji se slabije politički angažiraju. Riječ je o jasno definiranom segmentu populacije, a ne o nasumično raspoređenoj pojavi.

Sveukupno gledano, nalazi predstavljeni u ovom potpoglavlju mogu se sažeti u tri ključne poruke. Prvo, unatoč formalno snažnom antidiskriminacijskom okviru, danas je manje građana nego 2013. svjesno da je diskriminacija na osnovi spola zakonom kažnjiva, što upućuje na potrebu ciljane komunikacije i edukacije. Drugo, razina interesa za pitanja ravnopravnosti spolova ostaje niska, bez vidljivog pozitivnog pomaka kroz vrijeme. Treće, nezainteresiranost nije nasumično raspoređena: češća je među muškarcima, stanovnicima manjih sredina, ekonomski ranjivijim kućanstvima, osobama s tradicionalnijim stavovima o rodnim ulogama i onima koji ne sudjeluju u izborima. To je važna polazna točka za oblikovanje budućih javnih politika i komunikacijskih kampanja koje žele proširiti krug građana kojima je ravnopravnost žena i muškaraca stvarno društveno pitanje, a ne udaljena ili marginalna tema.

4. Zaključak

Ovaj izvještaj pruža sveobuhvatnu sliku stavova i percepcija građana Hrvatske o pitanjima rodne ravnopravnosti u razdoblju od 2013. do 2024. godine, pri čemu su analizirani i trendovi kroz vrijeme i sociostrukturne razlike u najnovijem valu istraživanja. Nalazi otkrivaju složenu sliku koja kombinira stabilnost, postupne pomake i nekoliko zabrinjavajućih trendova koje bi donositelji politika trebali uzeti u obzir pri oblikovanju mjera usmjerenih na jačanje rodne ravnopravnosti.

1. Raskorak između formalnih prava i društvene percepcije

Jedan od najuočljivijih nalaza jest pad informiranosti građana o zakonskoj kažnjivosti spolne diskriminacije. Dok je 2013. godine najčešći odgovor bio da je takva diskriminacija zakonski sankcionirana, 2024. godine najveći udio ispitanika vjeruje suprotno, uz trajno visoku razinu nesigurnosti. Ovaj obrat ne odražava promjene u zakonskom okviru, nego padu vidljivosti institucionalnih mehanizama i nedovoljnu komunikaciju prema javnosti.

Takav trend ima ozbiljne implikacije: građani koji nisu svjesni svojih prava rjeđe će ih koristiti, rjeđe će prijavljivati diskriminaciju, a istodobno će institucije procjenjivati kao manje učinkovite. Pad informiranosti stoga ne znači samo pogrešnu percepciju, nego i potencijalno slabiji društveni nadzor nad provedbom zakona.

2. Interes za ravnopravnost spolova ostaje nizak i stabilno marginaliziran

Drugo važno zapažanje jest stabilno nizak interes za pitanja rodne ravnopravnosti. U oba promatrana razdoblja većina građana navodi da ovu temu „slabo prati“ ili da ih „uopće ne zanima“, dok segment izrazito zainteresiranih ostaje vrlo malen. Razlika između 2013. i 2024. godine nalazi se na granici statističke značajnosti, a smjer promjene upućuje na blagi porast potpune nezainteresiranosti.

Ovaj nedostatak interesa nije samo odraz slabe motivacije, nego i pokazatelj da se ravnopravnost spolova u javnom prostoru ne komunicira kao tema koja je relevantna za svakodnevni život. Javne politike i mediji rijetko ističu da rodne nejednakosti utječu

na ekonomske ishode, kvalitetu rada, obiteljske odnose ili društvenu sigurnost. Kad se tema percipira kao udaljena ili apstraktna, teško postaje dio širih društvenih prioriteta.

3. Tko su građani koje ravnopravnost spolova uopće ne zanima?

Posebno su važni uvidi dobiveni iz analize podskupine ispitanika koji su izjavili da ih ravnopravnost spolova „uopće ne zanima“. Ova skupina nije slučajno raspoređena u populaciji – naprotiv, ona se koncentrira u nekoliko društveno prepoznatljivih segmenata.

Ponajprije, riječ je o **muškarcima**, koji znatno češće od žena iskazuju potpuni izostanak interesa. Nadalje, **ekonomski ranjivije skupine**, osobito kućanstva s nižim dohotkom, također češće navode nezainteresiranost. Ovaj nalaz otvara važno pitanje: doživljavaju li građani nižeg socioekonomskog statusa teme ravnopravnosti kao luksuzne, sekundarne ili udaljene od svojih neposrednih životnih briga? Istodobno, stanovnici **manjih sredina** i ruralnih područja rjeđe iskazuju interes, što odražava širi kulturni i vrijednosni kontekst koji oblikuje percepciju važnosti rodni pitanja.

No možda najvažnije: potpuna nezainteresiranost snažno je povezana s **tradicionalnijim rodni stavovima**. Oni koji smatraju da je briga o djeci primarno odgovornost žene te oni koji ne podržavaju ravnopravnost u pristupu rukovodećim pozicijama češće pripadaju skupini potpuno nezainteresiranih. Drugim riječima, nezainteresiranost nije neutralna, već ideološki obojena: povezana je s vrijednosnim sustavima koji podupiru tradicionalnu rodnu hijerarhiju.

Konačno, nezainteresiranost je visoka među **politički neaktivni građanima**, što potvrđuje da je riječ o segmentu populacije koji je općenito distanciran od javnih i društvenih pitanja. Ravnopravnost spolova tako postaje još jedno područje u kojem se odražava širi obrazac građanske pasivnosti.

4. Promjene postoje – ali su spore i neravnomjerne

Analiza kroz vrijeme pokazuje da se društvene promjene u području ravnopravnosti spolova odvijaju postupno i neravnomjerno. Iako primjećujemo blage pomake u stavovima vezanim uz rodne uloge, oni nisu dovoljno snažni da bi mijenjali cjelokupnu sliku. Pritom se otpori prema promjenama najčešće nalaze među istim skupinama koje pokazuju i slab interes za temu.

Ovaj obrazac potvrđuje jedan od ključnih zaključaka međunarodnih studija o rodnoj ravnopravnosti: formalni napredak i institucionalne reforme ne rezultiraju nužno trenutačnim promjenama u vrijednostima i društvenim normama. Vrijednosne promjene zahtijevaju generacijski prijenos, kvalitetno obrazovanje, dosljednu komunikaciju i vidljivost rodne ravnopravnosti u svakodnevnom životu.

5. Što ovi rezultati znače za javne politike?

Nalazi iz ovog izvještaja upućuju na nekoliko ključnih smjernica za buduće politike i programe:

1. **Potrebna je sustavna i ciljana komunikacija o postojećim zakonskim pravima i mehanizmima zaštite.** Pad informiranosti jasno signalizira da dosadašnji komunikacijski naponi nisu bili dostatni ili prepoznatljivi.
2. **Kampanje i programi trebaju biti posebno usmjereni na skupine koje pokazuju najniži interes:** muškarci, stanovnici manjih mjesta, ekonomski ranjive skupine i politički pasivni građani. Jednaki pristup cijeloj populaciji vjerojatno neće donijeti željene promjene.
3. **Važno je naglasiti praktične, životne implikacije rodne ravnopravnosti.** Ako se tema percipira kao apstraktna, politička ili sporedna, teško će dobiti društvenu relevantnost. Fokus treba biti na svakodnevnim primjerima – radnim uvjetima, obiteljskom životu, kvaliteti usluga, ekonomskim razlikama i sigurnosti.
4. **Vrijednosne promjene zahtijevaju ulaganja u obrazovanje na svim razinama.** Posebnu ulogu imaju škole, mediji i lokalne zajednice kao posrednici društvenih normi.
5. **Rodna ravnopravnost mora postati dio šire strategije građanskog angažmana.** Podaci pokazuju da su politički pasivni građani i najmanje zainteresirani za ravnopravnost spolova – što znači da se stvarni napredak ne može postići bez jačanja demokratske kulture i participacije.

Važnu ulogu u tome ima Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, koji je kroz sufinanciranje ISSP modula (2013. godine) i razvoj dodatnih nacionalnih indikatora već više od desetljeća jedan od ključnih aktera u osiguravanju empirijske podloge za javne politike. Kontinuitet ovakvih istraživanja omogućuje Uredu da svoje strateške dokumente, kampanje i zakonodavne inicijative temelji na podacima o

stvarnim percepcijama i iskustvima građanki i građana, a ne samo na normativnom okviru.

6. Zaključno

Ravnopravnost spolova u Hrvatskoj nalazi se na prekretnici: formalni okvir i političke strategije postoje, ali njihova društvena vidljivost i prihvaćenost ostaju ograničene. Pad informiranosti o zakonskoj zaštiti, ustrajno nizak interes za ovu temu i snažne vrijednosne razlike među društvenim skupinama ukazuju da se napredak ne može podrazumijevati. Za postizanje stvarnih pomaka potrebno je ulagati u dugoročnu komunikaciju, obrazovanje i uključivanje onih skupina koje su na margini interesa i znanja o rodnoj ravnopravnosti.

Ovaj izvještaj, stoga, ne predstavlja samo analizu trenutnog stanja, već i polaznu točku za strateško promišljanje o tome kako ravnopravnost spolova učiniti vidljivijom, relevantnijom i društveno prihvatljivijom temom u godinama koje dolaze. Nalazi ovog izvještaja, u kontinuitetu s ranijim analizama pripremljenima za Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH, mogu poslužiti kao empirijska osnova za sljedeću generaciju nacionalnih strategija i akcijskih planova u području rodne ravnopravnosti.